

กลุ่มชาติพันธุ์โส: วิถีชีวิต ลักษณะทางสังคมวัฒนธรรม และการเปลี่ยนแปลง*

The So Ethnic Group: Ways of Living, Sociocultural Characteristics and Changes

เทพารักษ์ สุริฟาย, เกียรติศักดิ์ บังเพ็ง และธีระพงษ์ มีโสง

Theparak Surifai, Kiattsak Bangperng and Theerapong Meethaisong

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Mahasarakham University, Thailand

Corresponding Author, E-mail: theparak.su@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาวิถีชีวิตและลักษณะทางสังคมวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์โส และ 2) ศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์โสในบริบทสังคมอีสาน ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่เน้นกระบวนการรวบรวมข้อมูลภาคสนาม (Fieldwork Research) โดยวิธีการสังเกต สัมภาษณ์และสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 74 คน ได้มาจากการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) นำข้อมูลมาทำการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) เพื่อให้ได้ข้อค้นพบตามวัตถุประสงค์

ผลการวิจัยพบว่า

1. กลุ่มชาติพันธุ์โสอยู่ในกลุ่มตระกูลภาษาออสโตรเอเชียติก (Autro-Asiatic) สาขามอญ-เขมร หรือกะตูก (Katuic) เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีประวัติศาสตร์การเคลื่อนย้ายข้ามมาจากฝรั่งเศสในช่วงต้นรัตนโกสินทร์ ในสังคมจารีตแบบของอีสานดั้งเดิมและมีความเชื่อเรื่อง ผี รูปแบบต่างๆ ทำหน้าที่เป็นกรอบกำกับพฤติกรรมและความสัมพันธ์ของคนในกลุ่ม มีวิถีชีวิต ภาษา ความเชื่อและวัฒนธรรมประเพณีอย่างเฉพาะตัว เสมือนเป็นพรมแดนชาติพันธุ์ที่แยกแตกต่างจากคนกลุ่มอื่นโดยเฉพาะคนลาว/อีสาน และถูกรับรู้จากคนนอกในลักษณะกีดกันสถานะภาพว่าเป็นข้า

2. ปัจจุบันกลุ่มชาติพันธุ์โสเข้ามาอยู่ภายใต้รัฐไทย ถูกหลอมรวมเข้าไปสู่ความเป็นชาติไทยผ่านเทคโนโลยีแห่งอำนาจต่างๆ เช่น การศึกษา ศาสนาและระบบราชการ ทำให้สังคมและวัฒนธรรมเกิดการ

*ได้รับบทความ: 28 มิถุนายน 2566; แก้ไขบทความ: 21 พฤศจิกายน 2566; ตอรับตีพิมพ์: 30 พฤศจิกายน 2566

Received: June 28, 2023; Revised: November 21, 2023; Accepted: November 30, 2023

เปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ได้แก่ การปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตและสังคมตามแบบผู้คนในท้องถิ่นอีสานรวมถึงวัฒนธรรม ความเชื่อและพิธีกรรมมีรูปแบบที่เปลี่ยนแปลงไป มีการปรับเปลี่ยนฮีตคองที่เคยปฏิบัติตามแบบผู้คนในท้องถิ่นอีสาน

คำสำคัญ: กลุ่มชาติพันธุ์โส้; การเปลี่ยนแปลง; ลักษณะทางสังคมวัฒนธรรม

Abstract

This research aimed to examine the so ethnic group's ways of living and sociocultural characteristics. It also investigated the social and cultural changes in the Isan society context. This qualitative research design focused on the process of fieldwork collected from the so ethnic group through observation, survey, and interviews. There were 74 key informants via purposive sampling. The data were analyzed via content analysis following the research objectives.

The findings showed that:

1. The So ethnic group belongs to the Austroasiatic language family, Mon-Khmer branch, or Katuic. Historically, the so ethnic group moved from Laos in the early Rattanakosin Period. In their traditional society, the so held 'Heet Kong' or a belief in ghosts in different ways. Such beliefs became behavioural models and relationships among people in the group. They had a unique way of life, language, beliefs, cultures and traditions where they became like an ethnic border from other ethnic groups, especially Lao/Isan people. They are often perceived as inferior to other ethnic groups by outsiders.

2. Currently, the so ethnic group is under the Thai state, they have integrated into the Thai nation through technology power, such as education, religion and bureaucracy. These cause social and cultural changes in various aspects, including modifying lifestyles and society following other people in the Isan community. Such practices of the 'Heet Kong' have been modified in order to conform with the local people in the Isan society.

Keywords: So ethnic group; change; sociocultural characteristics

1. บทนำ

กลุ่มชาติพันธุ์ไท่ ตามการจัดกลุ่มชาติพันธุ์ของนักภาษาศาสตร์ถือว่าอยู่ในกลุ่มตระกูลภาษาออสโตรเอเชียติก (Autro-Asiatic) สาขามอญ-เขมร หรือกะตูกิก (Katuic) (ขบวน พลตรี, 2527, หน้า 17-21) ในการรับรู้ของชาวไทย ถือว่าเป็นพวก “ข้า” พวกหนึ่งที่อาศัยอยู่ตามป่า ภูเขา ทำไร่ ย้ายที่ เรียกตนเองว่า “ไส้” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2525) ถิ่นฐานเดิมกระจายอยู่หลายพื้นที่ในฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขงอพยพข้ามมาฝั่งขวาของแม่น้ำโขง เข้ามาตั้งถิ่นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย ในสมัยรัชกาลที่ 2 (พ.ศ. 2352-2368) และสมัยรัชกาลที่ 3 (พ.ศ. 2368-2394) (แสงเพชร สุพร, 2533, หน้า 4-6) ปัจจุบันพบกระจายตัวอยู่ในพื้นที่บ้านโนนจาน อำเภอนิคมพัฒนา จังหวัดนครพนม พื้นที่บ้านพะทาย อำเภอท่าอุเทน จังหวัดนครพนม และพื้นที่บ้านโพธิ์ไพศาล อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดนครพนม

ในยุคจารีตแบบของไส้ พวกเขาจะอยู่กันเฉพาะกลุ่มตนเอง พูดและสื่อสารกันด้วยภาษาไส้ แตกต่างจากคนในท้องถิ่นที่อยู่ล้อมรอบ มีความเชื่อเรื่องผีและฮีตที่มีผลต่อการดำเนินวิถีชีวิตของชาวไส้มาช้านาน ผี ฮีตและคน สามสิ่งนี้เป็นจักรวาลวิทยาที่มีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของชาวไส้อย่างจำเป็นอย่างยิ่ง กล่าวคือ ฮีต หมายถึง กฎระเบียบแบบแผนหรือระเบียบวินัยที่ควบคุมวิถีชีวิตและความสัมพันธ์ทางสังคมของชาวไส้ ความศักดิ์สิทธิ์ของฮีตนั้นมาจาก “ผี” ที่นับถือ ความเชื่อเรื่องผีถูกสืบทอดต่อกันมา แบ่งออกได้สองอย่างด้วยกัน คือ ผีมูลและผีน้ำ ระบบความเชื่อผีดังกล่าวนี้มีผลต่อการจัดองค์กรทางพื้นที่และสังคมวัฒนธรรมของ

ชาวไส้ โดยที่ผีมูลนั้นเป็นเสมือนวิญญาณของเครือญาติของชาวไส้ที่ตายไปแล้วกลับมาเป็นผีบรรพบุรุษที่จะคุ้มครองและดูแลชาวไส้ในเรือนตระกูล การทำกิจกรรมหรือพิธีกรรมต่างๆ ในเรือนตระกูลหรือชุมชนจะต้องบอกกล่าวผี ถ้าไม่เช่นนั้นจะส่งผลให้เกิดความเจ็บไข้ และโชคร้าย ผีน้ำเป็นผีธรรมชาติสถิตอยู่ตามป่าเขาคอยควบคุมที่ดินและพื้นที่ป่า เพื่อสอดส่องดูแลและจัดการทั้งกับมนุษย์และสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ชุมชน เป็นเสมือนพระเจ้าของธรรมชาติ เป็นที่สังเกตว่า ผีถือเป็นศาสนาของชาวไส้ที่ส่งผลต่อการจัดองค์กรทั้งทางพื้นที่การอยู่อาศัย ชุมชนและสังคมวัฒนธรรม ผีเป็นสิ่งที่ให้ทั้งคุณและโทษ การเคารพนับถือและการปฏิบัติตัวให้สอดคล้องกับข้อปฏิบัติหรือกฎเกณฑ์ต่างๆ จะทำให้ชีวิตความเป็นอยู่และการทำมาหากินเป็นไปด้วยดีและประสบความสำเร็จ ในทางตรงกันข้ามถ้าผิดผี จะส่งผลให้เจ็บไข้ได้ป่วยอยู่ไม่เป็นปกติสุขและอาจถึงตาย ชาวไส้จะประกอบพิธีเลี้ยงผีประจำปีเพื่อบวงสรวงวิญญาณบรรพบุรุษเรียกว่า “พิธีกรรมแข่งเซ่นม” และพิธีเหยาเป็นพิธีรักษาความเจ็บป่วยเพื่อเป็นกำลังใจให้ผู้ป่วยรวมถึง “พิธีชางกะมูจ” เป็นพิธีในการจัดการเรื่องศพให้เป็นระเบียบแบบแผนก่อนที่จะนำไปฝังหรือเผา เนื่องจากชาวไส้เชื่อว่าคนตายยังเป็นผีดิบที่มีอันตรายค่อนข้างร้ายแรงต่อญาติและคนอื่นๆ จึงต้องทำพิธีชางกะมูจ เพื่อให้ผีดิบกลายเป็นผีสุกเสียก่อนเพื่อจะได้เป็นผีเรือนเข้ากับบรรพบุรุษมาช่วยดูแลลูกหลาน ในอดีตนั้นโครงสร้างทางสังคม วัฒนธรรมและความเชื่อดังกล่าวนำจะทำหน้าที่ร้อยรัดความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไส้เข้าไว้ด้วยกันและ

แยกออกจากกลุ่มชาติพันธุ์อื่น

ด้วยเหตุนี้ ระยะเวลาแรกของการอพยพเข้าไทย ชาวโล้ยังอยู่กันเฉพาะกลุ่มตน แยกตัวเองออกจากกลุ่มอื่น มีการติดต่อกับคนนอกค่อนข้างน้อยยึดถือระบบความเชื่อผี และยึดครองในแบบของโล้ย เกรงกลัวคนอื่นหรือคนแปลกหน้าที่เข้ามาในหมู่บ้านโล้ย คนกลุ่มชาติพันธุ์อื่นรับรู้พวกเขาแบบเหมารวมว่าเป็นข่า หรือส่วย คนโล้ยเองก็สงวนท่าทีในการปฏิสัมพันธ์กับคนกลุ่มชาติพันธุ์อื่น เพราะต้องการรักษาภูมิกษัตริย์ หรือข้อห้ามต่างๆ การติดต่อกับคนนอกอาจผิดผี ในแง่หนึ่ง ทำให้เกิดพรมแดนชาติพันธุ์ทั้งทางพื้นที่และสังคมวัฒนธรรมที่แบ่งแยกความแตกต่างระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์อื่น อย่างไรก็ตามลักษณะที่ว่านี้จะถูกลดทอน และตัดไขว้ให้มีความคลุมเครือ ไม่ชัดเจนไม่แน่นอน ผสมผสานและพลวัตมากขึ้นจากการปะทะปฏิสัมพันธ์กับเงื่อนไขต่างๆ ทั้งอำนาจรัฐ วัฒนธรรมท้องถิ่นและความเจริญต่างๆ ตามยุคสมัย

ปัจจุบันเมื่ออพยพเข้ามาฝั่งไทยถือว่าได้เข้ามาอยู่ภายใต้อำนาจรัฐ จึงถูกปรับเปลี่ยนและหลอมรวมเข้าไปสู่ความเป็นชาติไทยทั้งภาษา ศาสนาทางการและนโยบายชาติพันธุ์ นอกจากนี้ยังอยู่ในภูมิภาคอีสานตามการจำแนกการปกครองกลายเป็นคนกลุ่มน้อยที่อยู่ร่วมกับคนไทยอีสานที่ถือเป็นประชากรส่วนใหญ่ในภูมิภาคนี้ ทำให้วิถีชีวิตและลักษณะสังคมวัฒนธรรมของโล้ยเปลี่ยนแปลงไปตามคนไทยอีสาน และเมื่อเข้าสู่สมัยใหม่ตามเงื่อนไขของความเจริญต่างๆ ได้เข้ามาปะทะปฏิสัมพันธ์กับชาวโล้ย มีผลให้วัฒนธรรมและรูปแบบชีวิตแบบสมัยใหม่แทรกซึมเข้ามาในหมู่

บ้านโล้ยมากขึ้น

จากข้อมูลข้างต้นจะเห็นได้ว่า ในอดีตกลุ่มชาติพันธุ์โล้ยมีโครงสร้างสังคม ความเชื่อ ภาษา และวัฒนธรรมเป็นของตนเอง แบ่งแยกความแตกต่างจากกลุ่มชาติพันธุ์อื่น เมื่อเข้ามาอยู่ภายใต้รัฐชาติได้ปฏิสัมพันธ์กับอำนาจ การครอบงำ และความเจริญต่างๆ พวกเขาเปิดรับการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ แต่ในอีกด้านหนึ่งพวกเขาก็ยังคงรักษาความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรมบางส่วนไว้ ถือเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้พวกเขายังคงสืบทอดและรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่น ท้ายที่สุดรูปแบบชีวิตสมัยใหม่ของพวกเขาก็เกิดการเปลี่ยนแปลงผสมผสานและก่อรูปเป็นลักษณะวัฒนธรรมที่หลากหลายเลื่อนไหลไปตามความสัมพันธ์เชิงอำนาจและการครอบงำ

โดยทั่วไปแม้มีการศึกษาของกลุ่มชาติพันธุ์โล้ยของนักวิชาการส่วนหนึ่ง อาทิ ทรงพันธ์ วรรณมาศ (2521) ทำการศึกษาเรื่องของวัฒนธรรมการแต่งกายของกลุ่มชาติพันธุ์โล้ย รวมถึง สวัสดิ์ดวงจันทร์ และคณะ (2522) ที่ศึกษาเกี่ยวกับประเพณีพิธีกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์โล้ย นอกจากนี้ยังมีการศึกษาในแง่ของทัศนคติของกลุ่มชนที่เป็นชนกลุ่มน้อยที่เน้นการศึกษาโลกทัศน์ที่มนุษย์มีต่อมนุษย์และสังคม มีต่อธรรมชาติ และมีต่อศาสนาและสิ่งเหนือธรรมชาติในงานวิจัยของแสงเพชร สุพร (2533) เรื่อง โลกทัศน์ของกลุ่มชาติพันธุ์โล้ย และงานศึกษาของธวัชชัย ไพไธล (2562, หน้า 225-234) ศึกษาภูมิปัญญาโล้ยในแง่สกลนคร พอสรุปได้ว่างานศึกษาเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์โล้ยที่ผ่านมาส่วนใหญ่ให้องค์ความรู้และความเข้าใจในแง่ของภาษาศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และรายละเอียด

ทางวัฒนธรรมเฉพาะบางแง่มุม เช่น สารัตถความเชื่อ พิธีกรรม เครือญาติ หรือ โลกทัศน์ของชาวโล่ตามเป้าหมายของการศึกษานั้นๆ ทำให้นักศึกษาโล่ที่มองความเป็นชาติพันธุ์ของชาวโล่ และอธิบายการเปลี่ยนแปลงตัวตนทางชาติพันธุ์โล่ที่เกิดขึ้นในบริบทความสัมพันธ์เชิงอำนาจและความเปลี่ยนแปลงต่างๆ นั้น ยังมีอยู่อย่างจำกัด จากที่ข้อมูลกล่าวมา ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษากลุ่มชาติพันธุ์โล่: วิถีชีวิต ลักษณะทางสังคมวัฒนธรรมและการเปลี่ยนแปลง โดยจะพิจารณาประเด็นวิถีชีวิตและลักษณะทางสังคมวัฒนธรรม รวมถึงการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์โล่ในบริบทสังคมอีสาน

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิถีชีวิตและลักษณะทางสังคมวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์โล่
2. เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์โล่ในบริบทสังคมอีสาน

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเน้นกระบวนการรวบรวมวิเคราะห์ข้อมูลจากภาคสนาม (Fieldwork Research) เพื่อค้นหาประเด็นตามหัวข้อวิจัยที่กำหนด โดยการรวบรวมข้อมูล 3 ลักษณะ คือ ข้อมูลจากเอกสาร ข้อมูลจากภาคสนามซึ่งเป็นข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การศึกษาสังเกตแบบมีส่วนร่วม โดยลำดับขั้นตอนการดำเนินการวิจัยดังนี้

- 1) การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร (Document

research) เน้นการศึกษาจากข้อมูลประเภทข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) โดยรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับ ตำนาน เอกสารประวัติศาสตร์ บันทึกการเดินทางทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ ประวัติความเป็นมาของชาวโล่ในประเทศไทย และ 2) การศึกษาภาคสนาม (Field Research) เป็นการลงพื้นที่ทำการศึกษาและเก็บข้อมูลจากกลุ่มชาติพันธุ์โล่ในพื้นที่ศึกษา โดยวิธีการสังเกต สัมภาษณ์ สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล (Key Informants) ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ และตามติดปฏิบัติการชีวิตประจำวันที่มีนัยสำคัญสะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงตามเงื่อนไขและสถานการณ์ต่างๆ เพื่อให้เข้าถึงข้อมูลที่เป็นจริงมีประสิทธิภาพ และเป็นไปอย่างธรรมชาติที่สุด

สำหรับการบันทึกข้อมูล ผู้วิจัยจะเลือกใช้ตามสถานการณ์ มีทั้งการจดบันทึกระหว่างการสัมภาษณ์ และใช้เครื่องบันทึกเสียงหากผู้ให้ข้อมูลอนุญาตให้บันทึกเสียงได้ ในบางสถานการณ์ที่ไม่สามารถจดบันทึกข้อมูลหรือบันทึกเสียงได้ ผู้วิจัยจะใช้วิธีจดจำข้อมูลแล้วรีบจดบันทึกทันทีเมื่อมีโอกาส และจะทำการวิเคราะห์ข้อมูลไปพร้อมๆ กับการเก็บรวบรวมข้อมูล รวมถึงอาจมีการทบทวนข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูลในกรณีที่เกิดความสงสัยหรือไม่แน่ใจในข้อมูลนั้นๆ ซึ่งผู้ให้ข้อมูลก็ให้ความช่วยเหลือหรืออธิบายข้อมูลในเรื่องนั้นๆ จนกระทั่งการสังเกตการณ์ (Observation) ผู้วิจัยได้แบ่งเป็นสองลักษณะ คือ 1) การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) โดยผู้วิจัยเข้าไปอาศัยอยู่ในหมู่บ้านพื้นที่ศึกษา สังเกตพฤติกรรมในชีวิตประจำวันของผู้ที่อาศัยในหมู่บ้าน

เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ที่จัดขึ้นในหมู่บ้าน และ 2) การสังเกตการณ์แบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) เป็นการสังเกตการณ์ในระยะแรกที่ทำการศึกษาและสำรวจบริบทพื้นที่ศึกษา สังเกตสภาพแวดล้อมของหมู่บ้าน แบบแผนการดำรงชีวิตของคนในหมู่บ้าน การรวมกลุ่มปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ในหมู่บ้าน วัด สถานที่ศักดิ์ตามความเชื่อ การประชุมหมู่บ้าน เป็นต้น ที่เกิดขึ้นในชุมชนโดยผู้วิจัยไม่มีส่วนร่วมในกิจกรรมนั้นๆ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ผู้วิจัยได้เลือกชาวไร่ ที่กระจายอยู่ในพื้นที่ 3 หมู่บ้าน ประกอบด้วย บ้านโนนจาน บ้านพะทาย และบ้านโพธิ์ไพศาล โดยครอบคลุมเพศและวัย และระยะเวลาการอาศัยอยู่ในพื้นที่ทั้งผู้นำที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ รวมถึงชาวบ้านโดยทั่วไป จำนวน 74 คน ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ส.อบต. (สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล) ครูอาจารย์ ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำทางพิธีกรรม พระสงฆ์ หรือผู้นำทางศาสนาและชาวบ้านทั่วไป ด้วยวิธีการคัดเลือกแบบเจาะจงจากผู้ที่มีความรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมา ระบบสังคมและลักษณะทางวัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรมและความเชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่ศึกษา

การตรวจสอบข้อมูล ในลักษณะสามเส้า (Triangulation) คือ เป็นการตรวจสอบข้อมูลในการทำวิจัยจะกระทำพร้อมๆ กับการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งเป็นการตรวจสอบข้อมูลทันทีในพื้นที่สนามหรืออาจจะทำการตรวจสอบข้อมูลต่อนอกจากพื้นที่สนามแล้วก็ได้ หรืออาจจะอยู่ระหว่าง

วิเคราะห์ข้อมูลขั้นสุดท้าย โดยที่ผู้วิจัยย้อนไปตรวจสอบในส่วนที่เก็บมาตอนต้นได้ (สุรางค์ จันทวานิช, 2546, หน้า 129)

การศึกษาวเคราะห์ข้อมูล (Data analysis) ผู้วิจัยจะนำข้อมูลทั้งในส่วนเอกสารและภาคสนามมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ด้วยแนวคิดทฤษฎีเพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยโดยนำเสนอรายงานการวิจัย (Research report) ด้วยรูปแบบการวิจัยเชิงพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive analysis)

4. สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง กลุ่มชาติพันธุ์ใต้: วิถีชีวิต ลักษณะทางสังคมวัฒนธรรม และการเปลี่ยนแปลง สามารถสรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. วิถีชีวิตและลักษณะทางสังคมวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ใต้ พุทธศาสนาตระกูลออสโตรเอเชียติก (Austro-Asiatic) สาขามอญ-เขมร หรือ กะตูกิก (Katuic) ถิ่นฐานเดิมกระจายอยู่หลายพื้นที่ในฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขง ก่อนที่จะอพยพข้ามมาฝั่งขวาของแม่น้ำโขง ตั้งถิ่นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทยหลายระลอก ตั้งแต่ในสมัยรัชกาลที่ 2 เป็นต้นมา สาเหตุของการเคลื่อนย้ายสัมพันธ์กับเงื่อนไขหลายมิติ อาทิ รูปแบบวิถีชีวิตการเคลื่อนย้ายถิ่นฐานเพื่อแสวงหาที่อยู่อาศัยและที่ทำกิน ตลอดจนภัยทางการเมืองที่ถูกกวาดต้อนเข้ามาสังสมให้เป็นประชากร พลเมือง และไพร่ทาส ในดินแดนฝั่งขวาของแม่น้ำโขงของรัฐบาลสยาม การเคลื่อนย้ายเข้ามาภาคอีสานของประเทศไทยเท่าที่มีปรากฏหลักฐานผ่านประวัติศาสตร์ ความทรงจำท้องถิ่นและเอกสารต่างๆ ของไทยนั้น ระบุ

ว่ามีถึง 4 กลุ่มด้วยกัน คือ กลุ่มเมืองรามราช กลุ่มเมืองกุสุมาลย์มณฑล กลุ่มเมืองมุกดาหาร และกลุ่มเมืองภาคตะวันออก

เมื่อว่าด้วยโครงสร้างวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมพบว่า ภาษาโลมีเฉพาะภาษาพูด ไม่มีภาษาเขียน คนโลมีรูปร่างค่อนข้างเตี้ย ผอม ใบหน้าเป็นรูปไข่แบน จมูกเล็กไม่โด่ง ปลายจมูกแบนริมฝีปากมีสีน้ำเงินเข้ม ผู้ชายใส่เสื้อสีดำ นุ่งผ้าดำสอเตี่ยวสูง ตัดผมทรงกระบอก นิยมสีกลายจากเนื้อเข่าขึ้นไป จนถึงคอ คนที่เรียนวิชาอาคมทางไสยศาสตร์ มักจะคล้องลูกปัดที่ทำด้วยแก้วหรือลูกมะกล่ำ ส่วนผู้หญิงจะนุ่งผ้าชิ้นในชีวิตประจำวัน หากแต่งตัวเพื่อร่วมงานในพิธีสำคัญๆ จะใส่กำไลข้อมือข้อเท้า สร้อยเงิน คล้องคอ ต่างหูเงินและมีผ้าสไบพาดบ่า ชาวโลจะเลือกที่อยู่อาศัยในที่ราบหรือที่เนิน มีป่าไม้และแหล่งน้ำธรรมชาติเพื่อการใช้สอย นิยมสร้างบนเสาไม้สูงจากพื้นประมาณ 5-6 ฟุต หลังคาทรงหน้าจั่วจากไม้ที่มีความแข็งแรงและทนทาน โครงสร้างภายในบ้านประกอบด้วยระเบียงขนาดใหญ่ที่ยาวขนานไปกับตัวบ้านที่ยื่นออกมาเพื่อให้ร่มเงาและไว้ใช้สอย แต่ละด้านของบ้านจะมีหน้าต่างเพื่อเปิดรับลม อีกส่วนหนึ่งแบ่งออกเป็นสำหรับวิญญานพรพรบุรุษ ห้องนอนของพ่อแม่และห้องของสมาชิกคนอื่นๆ ในครอบครัว ส่วนที่เหลือจะไว้เก็บข้าวของเครื่องใช้ต่างๆ จะไม่มีห้องน้ำในตัวบ้านแต่มักจะสร้างแยกไว้ต่างหาก

สมัยก่อนผีถือเป็นศาสนาของคนโล ระบบความเชื่อเรื่องดังกล่าวมีผลต่อการจัดองค์กรทางพื้นที่และสังคมวัฒนธรรมของพวกเขา เช่น “ผีมูล” เป็นเสมือนวิญญานของเครือญาติที่ตายไปแล้ว

กลับมาเป็นผีบรรพบุรุษ มาช่วยคุ้มครองดูแลลูกหลานในเรือนตระกูล พิธีกรรมต่างๆ จะต้องทำการบูชาผีบรรพบุรุษ ทุกอย่างที่เกิดขึ้นในเรือนตระกูลอยู่ภายใต้การสอดส่องดูแลของผีมูล จะต้องรายงานเกี่ยวกับกิจกรรมทุกอย่างในเรือนตระกูลอย่างต่อเนื่อง ถ้าไม่เช่นนั้น จะส่งผลให้เกิดความเจ็บไข้และโชคร้าย และ “ผีน้ำ” เป็นผีอยู่ตามไร่นา ป่า เขา ที่ควบคุมที่ดินและพื้นที่ป่า ทำหน้าที่สอดส่องดูแลพื้นที่โดยรอบหมู่บ้านโล การกระทำสิ่งต่างๆ ในเขตพื้นที่นั้นจะต้องรายงานให้ทราบทุกพิธีกรรมจะต้องเชื่อเชิญให้ผีน้ำมารับเครื่องเซ่นไหว้ ผีที่คนโลนับถือจึงมีบทบาทสำคัญแบ่งการจัดการดูแลตระกูลและชุมชน

ความเชื่อเรื่องผีถือเป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลในการดำรงชีวิตประจำวัน คนโลเชื่อว่าการนับถือผีและวิญญานต่างๆ มีอำนาจให้คุณและให้โทษแก่มนุษย์ได้ จึงต้องเซ่นไหว้บวงสรวงบูชาเพื่อเป็นการแสดงความเคารพและกตัญญู โดยจะมีพิธีกรรมเลี้ยงผีเพื่อบวงสรวงวิญญานบรรพบุรุษเรียกว่า “พิธีกรรมโลทั้งบั้ง” และพิธีเหยา เป็นพิธีกรรมหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงรูปแบบการรักษาสุขภาพ โดยมีนัยสำคัญเพื่อให้ผีช่วยเหลือแก้ไข ปัญหาความเดือดร้อน หรือการเจ็บไข้ได้ป่วย เป็นพิธีกรรมที่สร้างขวัญกำลังใจให้แก่ผู้ป่วยเป็นหลัก ซึ่งในทุกๆ ปี จะจัดพิธีกรรมแข่งชะนาม หรือลงสนาม เพื่อแสดงความกตัญญูต่อแม่แก้ว หรือหมอเหยา (ผู้เป็นสื่อกลางติดต่อกับผีในพิธีเหยา) ที่ช่วยเหลือให้หายเจ็บป่วยที่เกิดจากผีเป็นผู้กระทำ และพิธีกรรมซางกะมูจ หรือแข่งกะมูล เพื่อเชิญวิญญานผีบรรพบุรุษปู่ ย่า ตา ยาย พ่อแม่พี่น้องที่

ตายไปแล้วมาไว้ ณ “แจเฮือน” (มุมห้องในบ้านไส้) ให้เป็นผีเรือนเพื่อทำหน้าที่ในตรวจสอบความถูกต้องตามฮีดคองของผู้อยู่อาศัยในเรือนหลังนั้นๆ และในแต่ละปีจะทำพิธีกรรมอะเอียงดง เป็นการทำความสะอาดบ้านเรือนให้ปลอดโปร่งที่สะท้อนให้เห็นถึงความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณต่อบรรพบุรุษ คนไส้มีความผูกพันกับความเชื่อเรื่องผี จึงทำให้เกิด ฮีดคองหรือกฎเกณฑ์ในการควบคุมกำกับพฤติกรรมและความสัมพันธ์ของคนในหมู่บ้านไส้ ทั้งฮีดคองเกี่ยวกับวิถีชีวิตการเกิด การแต่งงานและการตาย

สังคมไส้ในอดีตมีพื้นฐานมาจากกลุ่มครอบครัวและเครือญาติ จะอยู่กันเฉพาะกลุ่มคนไส้มีภาษาสื่อสารกันเอง มีความเชื่อเรื่อง “ผี” (กระมูจ) ทำหน้าที่เป็นกรอบกำกับพฤติกรรมและความสัมพันธ์ของคนในกลุ่ม เกิดเป็นหน่วยองค์กรทางสังคมตั้งแต่ระดับครอบครัวจนถึงหมู่บ้านและกลุ่มชาติพันธุ์ ระบบครอบครัวของชาวไส้เริ่มต้นด้วยครอบครัวเดี่ยว (Nuclear Family) จนถึงครอบครัวขยาย (Extended Family) พี่พาทอาศัยช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ลักษณะครอบครัวของชาวไส้จะนับถือฝ่ายชายเป็นใหญ่ ทั้งเครือญาติทางสายโลหิตและเครือญาติทางการแต่งงาน ภายในหมู่บ้านไส้มีหัวหน้าหมู่บ้านทำหน้าที่เป็นคนกลางถือเป็นผู้นำทางการเมืองในโครงสร้างทางสังคมของคนไส้ การเป็นหัวหน้าหมู่บ้าน (Chieftainship) เป็นสิ่งที่สืบทอดกันมาและส่งต่อมายังลูกชาย (sons) ที่มีคุณสมบัติเหมาะสม ชาวไส้จะให้ความสำคัญกับครอบครัวในกลุ่มตระกูลของหัวหน้าหมู่บ้าน และจะไม่ยอมรับเอาคนอื่นที่ไม่ใช่ชาวไส้มาปกครอง ทั้งการปกครองระดับหมู่บ้านและการ

ปกครองระดับครอบครัว

วิถีชีวิตของชาวไส้ในพื้นที่ศึกษา พบว่ามีลักษณะเรียบง่าย สร้างบ้านเรือนที่อยู่อาศัยตามรูปแบบสมัยใหม่ คล้ายๆ บ้านเรือนของผู้คนในท้องถิ่นอีสาน มีทั้งแบบดั้งเดิม แบบประยุกต์และแบบสมัยใหม่ (สไตล์โมเดิร์น) ผสมผสานรูปแบบและวัสดุสมัยใหม่เข้าไปด้วย ด้านการแต่งกายพบว่าปรับเปลี่ยนลักษณะการแต่งกายตามยุคสมัย เดิมนั้นพวกเขาใช้ผ้าแบบเรียบง่ายและนิยมผ้าฝ้าย ย้อมครามสีเข้มจนเกือบดำ มีการประดิษฐ์คิดค้นลวดลายอย่างประณีต เมื่อมีงานเทศกาล งานพิธีกรรมสำคัญๆ ของหมู่บ้าน พวกเขาจะแต่งกายด้วยชุดพื้นเมืองของชนเผ่า มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่อย่างพอเพียง พี่พาทอาศัยซึ่งกันและกัน ดำเนินชีวิตโดยพึ่งพาธรรมชาติ และวิถีหาอยู่หากินตามนิเวศท้องถิ่น โดยมีป่าชุมชนเป็นแหล่งอาหารที่อุดมสมบูรณ์ ซึ่งรูปแบบอาหารและวิธีการกินเหมือนกับผู้คนในท้องถิ่นอีสาน แต่พวกเขายังคงเอกลักษณ์ด้านอาหาร อาทิ มีการแบ่งเป็นอาหารปกติในชีวิตประจำวัน และอาหารในโอกาสพิเศษ ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม โดยเฉพาะการทำนาปี ปลูกผักตามฤดูกาล ไว้สำหรับบริโภคในครัวเรือน เลี้ยงวัว ควาย ไว้จำหน่าย เลี้ยงหมู เป็ด ไก่ ไว้บริโภคและจำหน่ายเป็นรายได้เสริมในครัวเรือน รวมถึงการทอผ้าย้อมครามเพื่อใช้สอยในชีวิตประจำวันและจำหน่าย

2. การเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไส้ในบริบทสังคมอีสาน กลุ่มชาติพันธุ์ไส้เข้ามาอยู่ภายใต้อำนาจอธิปไตยและนโยบายและความเปลี่ยนแปลงต่างๆ ทำให้วิถีชีวิต สังคมและ

ลักษณะทางวัฒนธรรมได้ถูกหลอมหลวมเข้าไปสู่ความเป็นชาติไทย ผ่านเทคโนโลยีแห่งอำนาจต่างๆ ในลักษณะระบบการศึกษาและการเมืองการปกครองเพื่อขับเคลื่อนอุดมการณ์ของรัฐไทย ถือเป็นเครื่องมือหลอมรวมคนโล้ให้เข้ามาอยู่ภายใต้โครงสร้างของรัฐไทย โรงเรียนได้กลายเป็นเทคโนโลยีแห่งอำนาจที่นำเอาภาษาราชการ คือ ภาษาไทย เข้ามาปรับใช้ในวิถีชีวิตประจำวันของคนโล้ อิทธิพลของภาษาราชการและโรงเรียนทำให้พวกเขาซึมซับรับเอาอุดมการณ์ของความเป็นไทย ทั้งด้านสังคมและวัฒนธรรม ต่อมาในราวๆ ปี พ.ศ. 2504 รัฐบาลได้ประกาศแผนพัฒนาภาคอีสาน 5 ปี การพัฒนา นโยบายของรัฐและการขยายตัวทางเศรษฐกิจทุนนิยมได้เข้ามาในภาคอีสานอย่างต่อเนื่อง คนโล้ในฐานะกลุ่มชาติพันธุ์ภายใต้พลเมืองของประชากรอีสานก็ได้รับการพัฒนา และปรับเปลี่ยนตามนโยบายของภาครัฐ คนโล้และคนท้องถิ่นในอีสานมีปฏิสัมพันธ์กันมากขึ้น พวกเขาปรับรับผสมผสานวัฒนธรรมตนเองกับวัฒนธรรมกระแสหลักของท้องถิ่น โครงสร้างสังคมแบบเดิมได้ถูกผสมผสานเข้ากับทั้งอำนาจรัฐ และวิถีชีวิตแบบใหม่ที่ยึดหยุ่นตามเงื่อนไขการเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย พวกเขาต้องดิ้นรนปรับตัวต่อรองรับการใช้ชีวิตประจำวัน เพื่อสร้างรายได้ให้สอดคล้องกับค่าใช้จ่ายที่มีมากขึ้น สังคมคนโล้ในปัจจุบันบทบาทของผู้ชายและผู้หญิงเปลี่ยนแปลงไป ผู้หญิงที่เคยถูกสงวนและเก็บรักษาด้วยจารีตฮิดคอง ปัจจุบันผู้หญิงที่เป็นคนโล้สามารถออกนอกหมู่บ้านเพื่อไปแต่งงาน เรียนหนังสือ ทำงานต่างจังหวัดสร้างรายได้เลี้ยงครอบครัว นอกจากนี้ การเจริญเติบโต

ตามยุคสมัยทำให้สถาบันดั้งเดิมกลางคืน เช่น คาราโอเกะเกิดขึ้นในหมู่บ้านโล้และหมู่บ้านใกล้เคียงเป็นจำนวนมาก

ในบริบทปัจจุบันคนโล้ที่อยู่ในท้องถิ่นอีสานต้องติดต่อสื่อสารกับคนกลุ่มอื่นๆ ด้วยภาษาอีสาน ส่วนภาษาโล้จะใช้สื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจเฉพาะกลุ่มคนโล้เท่านั้น ภายใต้ความหลากหลายที่คนโล้ต้องปฏิสัมพันธ์ส่งผลให้พวกเขาเริ่มหันมาพูดภาษาลาวอีสาน เพราะถือว่าเป็นภาษาที่ใช้สื่อสารกันในพื้นที่นั้น พร้อมกันนั้นพวกเขาก็หันมาปรับรับ ผสมผสานความเป็นโล้เข้ากับวัฒนธรรมท้องถิ่นที่อยู่ล้อมรอบ หันมานับถือศาสนาพุทธและประเพณีท้องถิ่นอีสานฮิดคองสองคองสี่ ซึ่งมีส่วนต่อพิธีกรรมทางความเชื่อของชาวโล้ เช่น พิธีกรรมชางกะมูจ หรือแซงกะมูล เป็นพิธีกรรมการจัดการศพให้เป็นระเบียบแบบแผนก่อนที่จะนำไปฝังหรือเผาที่สะอาดขึ้นให้เห็นถึงความเชื่อในระบบภูตผีวิญญาณของคนโล้ ปัจจุบันพิธีกรรมดังกล่าวพวกเขาจัดงานศพเหมือนคนอีสานทั่วไปในพื้นที่สำหรับพิธีกรรมเหยา เป็นพิธีรักษาผู้ป่วย ถือเป็นความเชื่ออย่างหนึ่งในการรักษาคนป่วยหรือเรียกขวัญคล้ายๆ กับพิธีของชาวไทยอีสานทั่วไป ปัจจุบันรูปแบบการรักษาและการดูแลสุขภาพของชาวโล้ในหมู่บ้านเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม กล่าวคือพวกเขามีทางเลือกมากขึ้น ปรับประยุกต์ผสมผสานในการจัดการสุขภาพได้หลากหลายมากขึ้น รวมถึงพิธีกรรมแซงชะนาม แต่เดิมนั้นเป็นพิธีกรรมอันศักดิ์สิทธิ์ที่จัดขึ้นภายในเฉพาะกลุ่มคนโล้เท่านั้น เพราะถือเป็นวันศักดิ์สิทธิ์สงวนไว้เฉพาะคนในเท่านั้น พวกเขาจะทำพิธีดังกล่าวเป็นประจำโดยไม่

เปิดเผย ปัจจุบันชาวโล่ในหมู่บ้านยันทิด้อนรับให้คนนอกเข้าร่วมพิธีกรรมดังกล่าว จนทำให้สื่อและรายการทีวีต่างๆ เข้ามาเยี่ยมชมและนำเสนอรูปแบบการจัดพิธีกรรมแซงชะนวม ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่ารูปแบบพิธีกรรมทางความเชื่อต่างๆ ของโล่ถูกลดทอนความศักดิ์สิทธิ์ด้วยกระแสความเจริญต่างๆ พิธีกรรมบางอย่างที่มีอยู่ก็ถูกปรับเปลี่ยนผสมผสานกับรูปแบบสมัยใหม่ เช่น พิธีการแต่งงานพบว่า พวกเขามีการปรับเปลี่ยนการจัดงานแต่งงานโดยมีการจัดงานแต่งงานที่โรงแรมในตัวจังหวัดหรือจัดงานในหมู่บ้าน มีการจัดซุ้มดอกไม้เพื่อถ่ายรูปอย่างสวยงาม รวมถึงการจ้างวงหมอลำมาจัดแสดงในช่วงเย็นของงาน ซึ่งมีลักษณะคล้ายประเพณีการแต่งงานของคนไทยอีสาน รวมถึงการจัดงานศพที่มีการเปลี่ยนแปลงไปมากที่ถูกจัดงานขึ้นคล้ายรูปแบบของคนไทยอีสาน

5. อภิปรายผลการวิจัย

กลุ่มชาติพันธุ์โล่อยู่ในกลุ่มตระกูลภาษาออสโตรเอเชียติก (Autro-Asiatic) สาขามอญ-เขมรหรือกะตูกิก (Katuic) ถิ่นฐานเดิมกระจายอยู่หลายเมืองใน สปป.ลาว อพยพเคลื่อนย้ายมาตั้งถิ่นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยในสังคมจารีตแบบของโล่มีความเชื่อเรื่อง “ผี” ถือเป็นศาสนาของคนโล่ทำหน้าที่เป็นกรอบกำกับพฤติกรรมและความสัมพันธ์ของคนในกลุ่ม ในเรื่องนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของธวัชชัย ไพโหล (2562, หน้า 225-234) ที่ศึกษาเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์โล่ในแอ่งสกลนคร พบว่า ถิ่นฐานเดิมของกลุ่มชาติพันธุ์โล่ก่อนอพยพเข้ามาตั้งหลักแหล่งในแอ่งสกลนคร

มีถิ่นฐานเดิมกระจายอยู่หลายเมืองของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว (สปป.ลาว) มีวัฒนธรรมที่โดดเด่นมีอัตลักษณ์เฉพาะกลุ่มที่ปฏิบัติสืบทอดต่อกันมาจนกลายเป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินชีวิต และให้ความสำคัญเกี่ยวกับธรรมชาติ สิ่งเหนือธรรมชาติ มีความเชื่อเกี่ยวกับวิญญาณ ภูตผีปีศาจ ไสยศาสตร์ เวทมนต์คาถา และมีความศรัทธาในการทำบุญควบคู่กับการนับถือผี รวมถึงข้อมูลสนับสนุนของอภิชาติ ภัทรธรรม (2558, หน้า 148-151) ที่อธิบายว่ากลุ่มชาติพันธุ์โล่มีศิลปวัฒนธรรม ความเชื่อและพิธีกรรมที่สำคัญ เช่น พิธีกรรมโล่ทั้งบั้ง เป็นพิธีไหว้ผีบรรพบุรุษประจำปี พิธีขางกระมุจเป็นพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับศพ และพิธีเหยา เป็นพิธีกรรมในการรักษาความเจ็บป่วยหรือเรียกขวัญคล้ายๆ กับพิธีของชาวอีสานทั่วไป เพื่อเป็นกำลังใจให้ผู้ป่วยหรือการเรียกขวัญ

กลุ่มชาติพันธุ์โล่มีเฉพาะภาษาพูดแต่ไม่มีภาษาเขียน ถือเป็นปัจจัยหนึ่งที่บ่งบอกถึงวัฒนธรรมที่อ่อนแอกว่าผู้คนในท้องถิ่นอีสานเดิมเป็นกลุ่มชนหนึ่งที่มีความเป็นอิสระ เมื่อรัฐไทยได้รับผลกระทบจากกระแสการล่าเมืองขึ้น จึงสร้างรัฐชาติไทยและรวมกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ให้มีความเป็นไทยอย่างต่อเนื่อง เช่น เรียนรู้และเข้าใจเพื่อสื่อสารภาษาไทย จัดรูปแบบการปกครองท้องถิ่นแบบรัฐไทย กลุ่มชาติพันธุ์โล่ต้องเผชิญกับปรากฏการณ์เช่นนี้ทุกรูปแบบ ปัจจุบันนี้พวกเขาสามารถใช้ภาษาไทยได้ดีเหมือนกับชาติพันธุ์อื่นๆ ในท้องถิ่นอีสาน โดยเฉพาะการปรับระบบความคิดไปสู่การสร้างพื้นที่ทางสังคมและวัฒนธรรม เพื่อใช้

เป็นพลังขับเคลื่อนรักษาลักษณะความมีตัวตนในพื้นที่ ทำให้สังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ได้แก่ การปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตและสังคมตามแบบท้องถิ่นอีสาน รวมถึงวัฒนธรรม ความเชื่อ และพิธีกรรมมีรูปแบบที่เปลี่ยนแปลงไป มีการปรับเปลี่ยนฮีตคองที่เคยปฏิบัติมา ซึ่งสอดคล้องกับผวจิตต์ อธิคมน์นทะ (2538, หน้า 118) ที่มองว่า การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของสังคมนั้นๆ มีลักษณะที่ไม่อยู่นิ่ง มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ เช่น ภาษา มีการคิดค้นคำใหม่ๆ ในการใช้ภาษา การเปลี่ยนแปลงความคิด กฎเกณฑ์ศีลธรรม รูปแบบดนตรี ความเสมอภาคของชายหญิง การแต่งกาย การรับประทานอาหาร บ้านที่อยู่อาศัย รวมถึงข้อสนับสนุนในทัศนะของเกียรติศักดิ์ บังเพลิง (2558, หน้า 14) ที่อธิบายว่า การเปลี่ยนแปลงตัวตนทางชาติพันธุ์ที่เกิดขึ้นในบริบทของความสัมพันธ์เชิงอำนาจ และการเลื่อนฐานะทางชนชั้น มีการผสมผสานภาษาและวัฒนธรรมกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นที่อยู่รายล้อม และใหญ่กว่า ทำให้กลุ่มชาติพันธุ์สร้างหรือกลืนกลายตัวตนขึ้นเพื่อปรับเปลี่ยนจัดวางตำแหน่งแห่งที่ทางสังคมในพื้นที่แห่งอำนาจ และเป็นการตอบโต้การถูกดูถูกทางชาติพันธุ์ การทำความเข้าใจตัวตนทางชาติพันธุ์ไม่อาจพิจารณาได้แต่เพียงหน่วยหรือขอบเขตเชิงวัตถุวิสัยทางวัฒนธรรม เช่น ภาษา โครงสร้างเศรษฐกิจและสังคมโดยตรงไปตรงมา หากแต่ควรพิจารณาบริบทความสัมพันธ์ชาติพันธุ์ที่เปลี่ยนแปลงไปตามพื้นที่ อำนาจ และสถานการณ์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Sinisa Malesevic (2010, pp. 67-82) ที่ได้เสนอว่า “ชาติพันธุ์”

(Ethnicity) จึงมีลักษณะเป็นการพยายามที่จะค้นหาคำตอบหรือคำอธิบายปรากฏการณ์ (Explanandum) ที่มีได้มีคำตอบ เช่น อัตลักษณ์ วัฒนธรรม ภาษา อย่างใดอย่างหนึ่งอย่างคงที่ตายตัวอยู่ หากแต่ชาติพันธุ์เป็นสิ่งที่ซับซ้อนอยู่กับสถานการณ์ทางสังคมเชิงปฏิสัมพันธ์ (Interactive social situation)

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ข้อเสนอแนะจากคนในหมู่บ้าน
ได้ ควรมีการส่งเสริมและสนับสนุนการรื้อฟื้นนำเอาเอกลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์กลับมาประยุกต์ใช้เพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวทางชาติพันธุ์ เพื่อเผยแพร่กิจกรรมทางเอกลักษณ์ และการนำขนบธรรมเนียมประเพณีที่สูญหายไป กลับมาประยุกต์ใช้โดยการรื้อฟื้น ปรับปรุงและนำไปสู่การปฏิบัติสืบต่อไป

1.2 ข้อเสนอแนะจากผู้วิจัย รัฐโดยหน่วยงานท้องถิ่นควรเข้าไปสนับสนุนงบประมาณการจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้วัฒนธรรมใส่ให้เพียงพอต่อการจัดการศึกษา และจัดตั้งศูนย์วัฒนธรรมใส่เพื่อความมั่นคงทางวัฒนธรรม เพื่อให้กลุ่มชาติพันธุ์ได้จัดกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมและประชาสัมพันธ์ให้มากขึ้น เพื่อให้ชาวโล่มองเห็นความสำคัญในคุณค่าทางวัฒนธรรมใส่ ที่บรรพบุรุษสั่งสมรักษามาจนถึงปัจจุบันให้มากยิ่งขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาแนวทางในการสืบทอด ภาษา วัฒนธรรม ประเพณีและพิธีกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ใส่

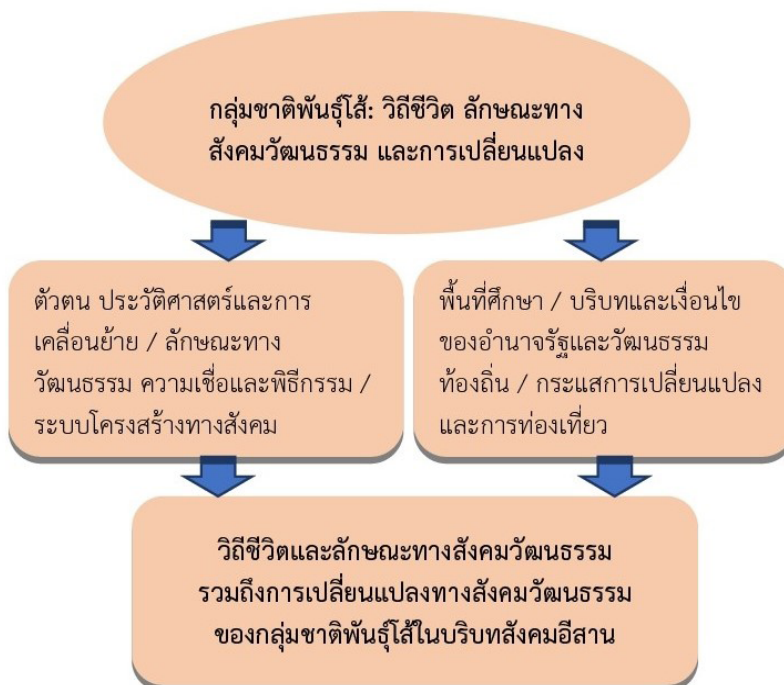

2.2 ควรศึกษารูปแบบการปฏิสัมพันธ์ และพลวัตชาติพันธุ์ในบริบทสังคมอีสาน

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากผลการวิจัยพบว่า กลุ่มชาติพันธุ์อีสานมีวิถีชีวิตลักษณะเรียบง่าย สร้างบ้านเรือนที่อยู่อาศัยตามรูปแบบสมัยใหม่ ปรับเปลี่ยนลักษณะการแต่งกายตามยุคสมัย ดำเนินวิถีชีวิตโดยพึ่งพาธรรมชาติตามนิเวศท้องถิ่น และส่วนใหญ่ประกอบอาชีพ

เกษตรกรรม เมื่อเข้ามาอยู่ภายใต้รัฐไทย ถูกหลอมรวมเข้าไปสู่ความเป็นชาติไทยผ่านเทคโนโลยีแห่งอำนาจต่างๆ เช่น การศึกษา ศาสนาและระบบราชการ ทำให้สังคมและวัฒนธรรมเกิดการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ได้แก่ การปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตและสังคมตามแบบผู้คนในท้องถิ่นอีสานรวมถึงวัฒนธรรม ความเชื่อและพิธีกรรมมีรูปแบบที่เปลี่ยนแปลงไป มีการปรับเปลี่ยนอัตลักษณ์ที่เคยปฏิบัติตามแบบผู้คนในท้องถิ่นอีสาน

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

เกียรติศักดิ์ บังเพลิง. (2558). ชุมชนชาติพันธุ์ “บรู” ร่วมสมัยบนพื้นที่ชายแดนไทย-ลาว: วิถีชีวิตและการปรับตัวทางวัฒนธรรม. (ปริญญาานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- ขบวน พลตรี. (2527). *การผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมของโซ่กับวัฒนธรรมภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ศึกษากรณีตำบลกุสุมาลย์และตำบลโพธิ์ไพศาล อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดสกลนคร*. (ปริญญาณิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ทรงพันธ์ วรรณมาศ. (2521). *วัฒนธรรมการแต่งกายดั้งเดิมในอีสาน*. การสัมมนาประวัติศาสตร์อีสาน. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม.
- รัชชัย ไพไหล. (2562). กลุ่มชาติพันธุ์ไทโส้ในแอ่งสกลนคร. *วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏ สกลนคร*, 16(74), 225-234.
- ผจงจิตต์ อธิคมนันท์. (2538). *การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2525). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2525*. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.
- สวัสดี้ ดวงจันทร์ และคณะ. (2522). *ประเพณีอีสาน*. อุบลราชธานี: เขตการศึกษา 11.
- สุเทพ สุนทรเกสัช. (2548). *หมู่บ้านอีสานยุคสงครามเย็น: สังคมวิทยาของหมู่บ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*. กรุงเทพฯ: งานดี.
- สุภางค์ จันทวานิช. (2546). *วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ*. (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- แสงเพชร สุพร. (2533). *โลกทัศน์กลุ่มชาติพันธุ์โซ่: กรณีบ้านหนองยาง ตำบลชะโนดน้อย อำเภอดงหลวง จังหวัดมุกดาหาร*. (ปริญญาณิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม.
- อภิชาติ ภัทรธรรม. (2558). ชาวไทโส้ หรือกะโส้. *วารสารการจัดการป่าไม้*, 9(1), 148-151.
- Malesevic, S. (2010). Ethnicity in Time and space: A Conceptual Analysis. *Critical Sociology*, 37(1), 67-82.

